

ד ת ש ב ע

בס"ד

פרשת במדבר, תשע"ו, מספר 1172

משא בני קהת - על גבולות ופריצת גבולות

רפי ועקנין

ב.

פרשה זו, נקשרת אל שלוש פרשיות בתורה ואל שתי פרשיות בנביא, כמובא להלן:

1. בסיפור ההתגלות הראשונה שנגלה הקב"ה למשה בחורב נאמר לו: "אל תקרב ה'... פי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא" (שמ' ג:ה). כלומר, סכנת פריצת הגבולות ארבה לו למשה באותה שעה, שמרוב השתוקקות לקרבת אלוקים יבוא לראות חוץ מגבולו. גם עניין הכיסוי נאמר שם, "ויסתר (=כיסה) מ' משה פניו" (שמ' ג:ו), על כך אומר המדרש: "יפה עשה שהסתיר פניו"⁶.

2. במעמד הר סיני נצטווה משה: "ר'ד ה'ע'ד ב'עם פ'ן י'ה'רסו א'ל ה' ל'ראות ונ'פ'ל מ'פ'נו ר'ב... ו'ה'פ'ה'נ'ים ו'ה'ע'ם א'ל י'ה'רסו ל'ע'ל'ת א'ל ה' פ'ן י'פ'ר'ץ ב'ם" (שמ' יט:כא, כד). שעה זו, שבה נגלה כבוד ה' לעיני כל ישראל, היא שעת סכנה להם, שמא תכסוף נפשם לראות חוץ מגבולם, "על ידי שתאוותם אל ה' לראות ויקרבו לצד ההר"⁷. ולכן הם מצווים "שלא יעברו הגבול"⁸, ומשה הוא שהביאם אל המקום הראוי להם לעמוד בו: "וי'וצ'א מ'שה א'ת ה'ע'ם ל'ק'רא'ת ה'א-ל'ה'ים מ'ן ה'מ'ח'נה ו'י'ת'י'צ'בו ב'ת'ח'ת'י'ת ה'ה'ר" (יז). גם כאן נאמר עניין הכיסוי: "ו'ה'ר ס'ינ'י ע'ש'ן כ'לו מ'פ'ני א'ש'ר י'ר'ד ע'ל'יו ה'" (יח).

3. בסדר עבודת יום הכיפורים נצטווה אהרון: "ו'א'ל י'ב'א ב'כ'ל ע'ת א'ל ה'ק'ד'ש מ'ב'י'ת ל'פ'ר'כ'ת א'ל פ'ני ה'כ'פ'ר'ת א'ש'ר ע'ל ה'א'ר'ן ו'ל'א י'מו'ת פ'י ב'ע'נ'ן א'ר'א'ה ע'ל ה'כ'פ'ר'ת" (ויק' טז:ב). על שני דברים הוזנה אהרון בפסוק זה ונצטווה עליהם: האחד, "שלא ישרת אלא במקום אשר יצווה, ובעת אשר יצווה"⁹. כלומר, הוא אינו רשאי לעשות דבר מעצמו. והאחר, בעניין הכיסוי: "שלא יכנס כי אם בקטרת שיעשה ענן ולא יראה הכבוד פ'ן ימו'ת"¹⁰.

ו'ד'ב'ר ה' א'ל מ'שה ו'א'ל א'ה'ר'ן ל'אמ'ר: א'ל ת'כ'ר'יתו א'ת ש'ב'ט מ'ש'פ'ח'ת ה'ק'ה'ת'י מ'תו'ך ה'ל'ו'ים. ו'ז'את ע'שו ל'ה'ם ו'ח'יו ו'ל'א י'מ'תו ב'ג'ש'ת'ם א'ת ק'ד'ש ה'ק'ד'ש'ים א'ה'ר'ן ו'ב'נ'יו י'ב'או ו'ש'מו א'ו'ת'ם א'יש א'יש ע'ל ע'ב'ד'תו ו'א'ל מ'ש'או. ו'ל'א י'ב'או ל'ר'או'ת כ'ב'ל'ע א'ת ה'ק'ד'ש ו'מ'תו (במ' ד:יז-יח).

א.

בני קהת היו ממונים על משא הכלים המקודשים ביותר: "ה'א'ר'ן ו'ה'ש'ל'ח'ן ו'ה'מ'נ'רה ו'ה'מ'ז'ב'ח'ת" (במ' ג:לא), והם נצטוו שני ציוויים: האחד - "אהרון ובניו יכניסו כל כלי וכלי לנרתיקו המפורש לו בפרשה זו ולא יצטרכו הלוויים בני קהת אלא לשאת"¹. הציווי האחר - אסור להם לעשות דבר מעצמם אלא על פי אהרון ובניו: "א'ה'ר'ן ו'ב'נ'יו י'ב'או ו'ש'מו א'ו'ת'ם א'יש א'יש ע'ל ע'ב'ד'תו ו'א'ל מ'ש'או" (ד:יט). כל זאת כדי ש"ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו" (כ). מהי שעה זו של "בלע את הקדש"? ואילו סכנות אורבות לבני קהת בשעה זו?

במהלך מסע המחנות עלול הקודש להתגלות, אם בשעת פירוק הכלים ואם בשעת כיסויים.² בני קהת מוזהרים, אם כן, שבשעות אלה לא יזונו עיניהם בקודש, "כי נפש האדם בגשתו אל הקודש תכסוף לראות חוץ מגבולו"³. זאת ועוד, כאמור היו בני קהת ממונים על משא הכלים המקודשים ביותר, ובלשון המדרש: "שמכל בני לוי לא היו חשובים כבני קהת... שעבודתן הייתה קדש קדשים"⁴, לפיכך ארבה לפתחם הסכנה של גאווה ורום לבב, וגם זה בגדר פריצת גבולות. ולכן לא היו בני קהת רשאים לעשות את מלאכתם אלא על פי אהרון ובניו, "כדי שיכירו עליהם קצין ושוטר ומושל"⁵.

* כל השוכן בשופע ההצלחות ביותר הוא מוכן אל הנפילה ואל הפורענות".
 6 שמות רבה (וילנא) ג, א.
 7 רש"י על אתר.
 8 פירוש ראב"ע לשמות יט:כד.
 9 פירוש רמב"ן לויקרא טז:ב.
 10 כך פירשו המיוחס ליונתן, רש"י, רשב"ם וראב"ע שם, ואין כאן רמז לדעת הצדוקים בעניין זה. ראו

* פרופ' רפי ועקנין מלמד פסיכולוגיה וחינוך במכללת הרצוג בירושלים ובמגדל עוז.
 1 פירוש רש"י לפסוק ה.
 2 אלה שני פירושי של הביטוי "בלע את הקדש", על פי רמב"ן וראב"ע.
 3 פירוש אברבנאל לפסוק י.
 4 במדבר רבה (וילנא) ד, יב.
 5 פירוש ר' משה חפץ, מלאכת מחשבת (מהדורת צילום), ירושלים תשכ"ד. ובראש דבריו הוא אומר:

יושם לב שהרמב"ם מביא בסוף דבריו את לשון הכתוב במעמד הר סיני, והוא לומד מכך שפריצת גבולות רוחנית על ידי האדם תוצאתה שהקב"ה יפרוץ בו – מידה כנגד מידה.

סכנה זו רובצת לפתחו של כל אדם בשעה של עליית כוחו וחווית תחושה של התעצמות. זהו "הפיתוי לעצמה" בלשונו של ניטשה,¹⁶ וזו השאיפה לגבהים שמעל לכוחו ומעל לגבולותיו, שסופה תמיד נפילה והרס, כפי שאמר החכם באדם (מש' טז:יח): "לִפְנֵי שֶׁכָּר - גָּאוֹן, וְלִפְנֵי כְשָׁלוֹן - גְּבַה רוּחַ"; "הגאווה והגאון וגובה הרוח הוא סיבה אל השבר והכישלון".¹⁷

דבריהם של רבנו בחיי ורמב"ם מביאים אותנו אל סיפור תלמודי ידוע על "ארבעה נכנסו לפרדס".¹⁸ כזכור, היחידי מבין הארבעה, שנכנס בשלום ויצא בשלום, היה ר' עקיבא שעליו נאמר: "מְשַׁכְנֵי אֶחָרִיךָ נְרוּצָה" (שיה"ש א:ד). המהרש"א מפרש: "כשהגיע לגבול שהשכל האנושי אי אפשר להגיע אליו, עמד ולא הרס לעלות אל ה', ועל כן נאמר עליו 'מְשַׁכְנֵי אֶחָרִיךָ', כלומר שנמשך אחר המושך ולא נכנס לפנים מן הגבול".¹⁹ שני הדברים ששמרו על ר' עקיבא, "שנמשך אחר המושך" ו"לא נכנס לפנים מן הגבול", הם התרופה כנגד הסכנה של פריצת גבולות, והיא התרופה שנאמרה בפרשתנו על בני קהת (ד:יט-כ):

וְזֹאת עָשׂוּ לָהֶם וְחִיּוּ וְלֹא יָמְתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים אֲהָרֹן וּבְנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְאֵל מִשְׁאוֹ. וְלֹא יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּבָלַע אֶת הַקִּדְשׁ וּמְתוּ.

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע
הדף מופיע באינטרנט באתר המידע
של אוניברסיטת בר-אילן

בכתובת: <http://www1.biu.ac.il/parasha2>
כתובת המייל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: פרופ' עמוס פריש
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

4. כשהושב ארון ה' משבי פלישתים, אנשי בית שמש הזינו את עיניהם בו וראוהו כשהוא מגולה: "וַיִּשְׂאוּ אֶת עֵינֵיהֶם וַיִּראוּ אֶת הָאָרוֹן וַיִּשְׁמְחוּ לְרֵאוֹת" (שמו"א ו:יג), ולפיכך נענשו: "וַיִּיף (ה') בְּאֲנָשֵׁי בֵּית שָׁמֶשׁ כִּי רָאוּ בְּאָרוֹן ה'" (שם:יט). יושם לב שהראייה מוזכרת בשני הפסוקים ובהדגשה יתרה, והיא מתייחסת הן לעניין פריצת הגבולות, כפי שפירשה ר' יוסף אבן כספי: "ראו יותר מן המחוייב", והן לעניין הכיסוי, כפי שפירשה ר' יוסף קרא: "ראו שהוא מגולה, ולא אחד מהן היה נותן לב להביא בגד כליל לכסותו".¹¹ ביתר הרחבה אומר זאת המדרש: "וכיון שראו את הארון היה להם ליטול בגדיהם וליפול לפניו כשעה או שתיים או שלש עד שיתכסה הארון של מלך מלכי המלכים הקב"ה, והם לא עשו כן".¹²

מה עושה ראייה זו לחילול הקודש, עד כדי כך שעונשה מיתה? על זאת משיב הרב הירש בפירושו לפרשתנו:

המקדש הוא עניין למחשבה ולא לראייה חושנית. נושאי המקדש יכוונו לו את דעתם, ואל יזונו בו את עיניהם. משמעות המקדש תמלא את רוחם, ואל יסיחו דעתם ממנה. ולפיכך אם הם זנים בו את עינם החושנית בשעת כיסוי הרי הם מחללים אותו בליבם.

5. כשביקש דוד להעלות את ארון ה' לירושלים נאמר: "וַיִּשְׁלַח עֲזָרָה אֶל אָרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֵּאָחֲזוּ בוֹ." (שמו"ב ו:ו). גם על זאת ציוותה התורה את בני קהת: "וְלֹא יָנֻעוּ אֶל הַקִּדְשׁ וּמְתוּ" (במ' ד:טו), וה' פרץ בעוזה על אשר פרץ אל הקודש.¹³

ג.

רבנו בחיי נותן משמעות נוספת לפריצת הגבולות שעליה הוזהרו ישראל במעמד הר סיני. לדבריו, שעה זו הייתה שעה של "קירוב ההשגה והסתכלות המחשבה", שסכנתה "עליית המחשבה למעלה מכוח ההשגה... שלא יסתכלו ושלא יתאוו מה שאיננו מושג".¹⁴ כלומר, פריצת גבולות במישור הרוחני. על הדבר הזה אומר הרמב"ם:

ראוי לו לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף עניינה כפי כחו, ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה – אל יהי קל בעיניו ולא יהרוס לעלות אל ה' פן יפרוץ בו.¹⁵

דבריו של חנוך אלבק במבוא לפירושו למסכת יומא, הערה 2, עמ' 215-216.

¹¹ פירושיהם מובאים במקראות גדולות הכתר, אוניברסיטת בר אילן, רמת גן תש"ס.

¹² ילקוט שמעוני שמואל א, רמז קג.

¹³ פירוש דעת מקרא שם.

¹⁴ פירושו לשמות יט:כד.

¹⁵ הלכות מעילה ה, ח.

¹⁶ יעקב גולומב, הפיתוי לעוצמה - בין ניטשה לפרויד, ירושלים תשמ"ז.

¹⁷ פירוש רלב"ג.

¹⁸ חגיגה יד ע"ב.

¹⁹ בחידושי אגדה לחגיגה יד ע"ב.